

Gubcsi Lajos

Tomori Pál
érsek és vezér
1523

13 ÖRDÖGI ÉV
10. kötet

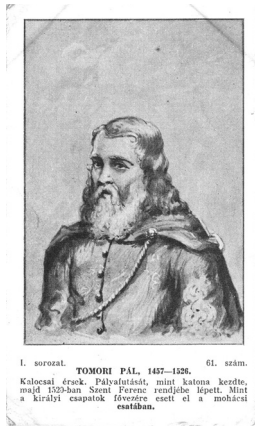
G Marketing & Média Kft., Budapest 2023

*Gubcsi Lajos: Tomori Pál - Érsek és vezér, 1523
13 ördögi év, 10. kötet*

Copy right Gubcsi Lajos PhD 2023

Kiadja a G Marketing & Média Kft. 2023 Budapest

Tomori Pál miniatűr rajzon

A 13 ördögi év című sorozatom alcímei:

A máglyától Mohácsig

Élni pénzben és hatalomban

Meghalni Mohácsnál

Bevezetés a végzetbe

Így, e fenti szavakkal soroltam gondolataimat, mint egymásra boruló rétegeket a 13 évet tárgyaló 13 részes történelmi kisregényemet bevezető és megfogalmazó külön könyvben.

És így folytattam a felvezetést:

„A 13 nem sok jót ígér. Most, utólag önkényesnek tűnhet a balszerencsés szám misztikuma alá helyezni az időszak áttekintését: 1514 és 1526 között ebből semmi sem látszott, sikerrel és kudarccal követték az évek egymást Európa egyik legnagyobb országában, a Duna-medence több mint 600 éve meghatározó államában, a magyarok és a hozzájuk csatlakozott népek közös hazájában. Senki sem tudhatta akkor, hogy ez így már nem egy nagy ország fejlődő közösségi élete, hanem ördögi erejű sodródás a pokol, a pusztulás felé. Még

ma sem lehetünk képesek megállapítani, hogy törvénytörő volt-e az állam szétesése és a nemzet elgyengülése, mert ezt világpolitikai külső tényezők elkerülhetetlenné tették, avagy a magyar királyságot tartó fő oszlopok – a király, a rendek, az egyház – maguk váltak alkalmatlanná a nagy és egységes Magyarország fenntartására. Belefulladtak 600 év dicsőségébe.”

Most, 2023-ban ismét az 500 évvel ezelőtti kalendáriumból mérjük a történetet, magát a történelmet. Kivételes személyiséget emelünk ki. Máig nem értem, miért fedi annyi érdektelenség, háttérbe szorítás az egyik legelhivatottabb magyar, Tomori Pál életét.

Az 500 évvel ezelőtti idők fő történéseit tanulmányozva számomra ékesszólóan mondatik: ez a kivételes ember egész személyiségével, bátorságával, önmérsékletével, tisztán jellemes hazafiságával az utolsó magyar – megkésített – lovag, eszmények mentén élve, magát nem kímélve, és akár a halált is vállalva egy végzetes csatában, amelynek megvívását előre ellenezte. Maradékta hűségéért az életével fizetett ő is Mohácsnál. Miért is emelnék ki legendás alakját a satnya, árulásokkal és vereségekkel terhes 20. század és annak szülője és követője, a 21. század, ez a kételkedő és bizonytalan, ámbar hivatkozó is? Kitől, mely hatalmi köröktől is várhatnánk az elmúlt 100 évben, hogy eszmények mentén teremtsen magának példaképet, vagy fogadja el eszményinek a hősiességet?

Eszményt utoljára Nagy Lajos keresett és talált I. Lászlóban, utóbbi pedig őseben, I. Istvánban. Legfeljebb még Mátyás király saját törökverő apjában. Rákóczi az anyjában, Zrínyi Ilonában. És végül Petőfi a

szülőjében: népében. A senkiknek ki volna Tomori? Semmi.

Amikor visszanézek az éppen 500 évvel ezelőtti időbe, az ő alakja magasodik mindenki fölé. Pedig azokban az években éppen eltűnt, hogy Istent szolgálja egészen eddig, 1523-ig – kard helyett a szerzetesek övét csatolta magára, az ellenség helyett magamagát ostorozta. Vége. Nem nélkülözhető többé. Isten itt most kevés. A haza hív. A mennyek helyett a földi pokol látomása. Idézem korábbi felvezető soraimat Tomori Pálról:

„Már a Dózsa-háború előtt is feltűnt az udvarnak egy kiváló szervező és majdani katona – eleinte a királyi kincstartó szervezet hivatalnoka, majd a sókamara ispánja Erdélyen -, a középnemesi, szegény családból származó Tomori Pál. A király nevében Isztambulban is tárgyalt, a harcokban bátorságot tanúsított, s egészen fiatalon bízták meg egy erdélyi szász lázongás elfojtásával. Fogarasi várkapitánynak nevezték ki, s a Jagellók hű szövetségésének, Bornemissza János budai várkapitánynak volt a familiárisa, egyik parancsnoka. A Dózsa-felkelés leverésében fontos szerepet játszott, a háború végkifejletében folyamatos győzelmeket aratott.

Bátorságát a király is becsülte, Fogaras mellé megkapta Munkácsot is kapitányként. 1519-ben már budai várkapitány. Ebben az évben a nádorválasztáskor – hogy Báthori vagy Szapolyai, azaz a főurak vagy a köznemesek jelöltje győzhet-e - a királyi palotát megvédve a várból lövetett a köznemesekre.

Az udvar kedvence lett, kihasználta ennek anyagi előnyeit, folyamatosan tört fel az előkelőségek táborába – mindig a király iránti teljes hűséggel (csakúgy, mint mentora, Bornemissza János, aki Mohács után

Mária királyné, és így Ferdinánd szolgálatába szegődött). Tomori személyes tragédiái miatt – két menyasszonya is meghalt egymást követően -, valamint a tehetetlen királyi udvar, az egymással küzdő ligák ellen tiltakozva, továbbá mert a király Tomori minden hűsége ellenére sem neki adta a vránai perjel jelentős egyházi címét – 1520-ben szokatlan elhatározással letette kardját és hivatalait, és a délvidéki Újlakon bevonult szerzetesként a ferencesek közé. Csak egy évvel később, Nándorfehérvár eleste után kezdték őt újra katonai feladatra hívni, de ekkor még nem hajlott rá. Végül két évvel később a pápa kifejezett utasítására elfogadta a kalocsai érsek címet – ezzel a ranggal együtt járt a délvidéki főkapitányi tisztség is, ezért volt szükség rá.

Érsekként is megtartotta szerzetesi ruháját, de óriási szervező erőt tanúsított a Délvidék katonai felkészítésére. Csapataiban szigorú rendet tartva, harcképes alakulatokat állított sorba, s 1523-ban fontos győzelmet aratott a Szerémségben ekkor már döntő katonai szerepet játszó török ellen. A pápa bíborosa, Burgio benne látta az egyetlen lehetséges és tehetséges katonai vezért. Főkapitánnyá nevezték ki (Szapolyai János öccsével, Györggyel megosztva – együtt is estek el mindketten Mohácsnál!), de pénzt, támogatást alig kapott.

Májusra Tomori képes 10 000 fős hadsereget összeállítani, s megindulni Budáról Délvidékre. Nincs más lehetőség, hiszen a királyi tanács – a császári követ véleményét elvetve – kizárja a törökkel való béke lehetőségét. A nyár folyamán Tomori serege több fontos csatában megveri a török hadakat Szerémségben, s ezzel valamelyest újra délebbre tolja a tervezett harcok határait. Megerősíti a végvárrendszert, újjá szervezi a Hunyadi alatt oly fontossá vált dunai, szávai hajósokat, naszádos egységeket.

1525 elején lemond mind érseki, mind főkapitányi rangjáról, ezt teszik parancsnokai is. A király ezt nem fogadja el, s szolgálnak tovább lemondásuk ellenére is, pénz (fizetség) nélkül, éhező katonákkal. Ugyanez megismétlődik 1526 elején is. Magyarország egyetlen hadra fogható katonasága éhezik. Ekkor sem fogadják el lemondásukat.

Mindenki látja, hogy egész magatartása mennyire különbözik a harácsoló főúri ligák önzésétől, s az országot szerető emberek között eszményképpé válik az ő életútja – támogatást azonban így sem kap. Egyenes út vitte a halálig Mohácsnál, kezében karddal, az utolsó pillanatig harcolva egy olyan csatában, amellyel kapcsolatban végig azt tanácsolta a királynak, hogy nem vállalja el, védje meg Budát inkább – amire meg lett volna minden esélye 1526-ban.”

Csehül érezte magát...

... s hogy mégse így legyen, az ifjú király alámerült az örömben ebben a kevéssé ismert, de igen bájos és békés országban, másik koronája helyszínén. Lajosnak ebben az évben semmi kedve nem volt vallástani és erkölcsi kérdésekkel foglalkozni Prágában. Maradéktalanul élvezte életét, ifjú szerelmesként kergette-ölelte Habsburg Máriát. Eljutott ugyan a fülébe, hogy egy bizonyos Luther Márton megszállott hívei Magyarországra is hoznak magukkal az új tanokról szóló könyveket, ám beérte egy gyors üzenettel Báthori István nádornak és a kancelláriának: ahol, akinél ilyent találnak, égensék el azonnal. Esetleg a könyv tulajdonosát is, ha tetten érik az igehirdetéssel.

A napok azonban a téli hideg ellenére forrón teltek: az ifjú

Mária, mintha nem is zárdában kapta volna jó neveltetését, minden bevethető női eszközzel igyekezett feledtetni, hogy a római katolikus egyház fő támaszának, a császárt is adó Habsburg-családnak a leszármazottja. A magukra zárt szobákban ledér volt, mint azok a nők, akiknek ez a kenyérkereső forrása. S Lajos semmiképpen sem maradt le tőle. Gyerekkorától várta Máriát, ezer helyzetet képzelt el vele, s most mindnek részese akart lenni. Főleg, mert tehetne. Távol volt az őt árgus szemekkel figyelő magyar főuraktól, nem is beszélve az irigykedő nemesektől, akik nem tudták eldönteni: szeressék királyukat, vagy gyűlöljék a betolakodó ifjút, akinek az ő megítélésükben lötyög a fején Szent István koronája. Lajos hallott ugyan arról, hogy felesége innen Prágából levelezést folytat német fejedelmek udvarában élő barátaival, s biztosítja egyiket-másikat a saját érdeklődéséről az új egyházi tanok, Luther és hívei iránt, a fiatal király csak mosolygott ezen. Nem lányok és ifjú feleségek dolga a hatalom gyakorlása.

Itt, Cseh- és Morvaországban talán még lehetne, de Buda más: Budán a magyarok igaz hívők, Róma támasza, mindaddig, míg ez nem kerül nekik pénzbe.

Lajos szeretett volna a kedvükben járni. Megszerezte Szent Pál remete fejereklyéjét a csehektől, és úgy gondolta, ha hazamegy Budára – tényleg, hol van az ő hazája, ha mindkét országban király? -, hatalmas pompával fejezi ki tiszteletét a buzgó katolikus magyar papság és arisztokrácia, az egész népesség irányában: elviszi magával és nekik ajándékozza a szent ereklyét. Meg is bízta üzenetben Szatmári György esztergomi érseket, az ő titkos és főkancellárját, hogy kezdje el a szervezéseket, és ha ő hazamegy Magyarországra, akkor a budai várból hatalmas körmenet

vigye az ereklyét a pálosok budaszentlőrinci anyakolostorába.

Ezt bizonyára nagyra értékeli majd a pápa őszentsége is – s mivel minden évben támogatást kell kérnie tőle, a kegyekre nagy szükség is van.

A csehek alig várták már, hogy menjen. Elegük volt a saját hatalmának határait éppen az ő rovásukra kereső fiatal királyból, akit ők szívből magyarnak tekintettek és nagyon utáltak. Ki nem mondva... A kötélhúzás a király és a cseh és morva rendek között tetőpontjára érkezett.

Lajos, látva, hogy egyszerre két helyen nem lehet nagy király, úgy döntött, hogy magyar érdekei alá tereli a cseh kormányzást. Megregulázza azok önállóságát. Kell majd a pénz, a katona a déli, törökellenes háborúhoz. A cseheket ez ugyan hidegen hagyja, de ő nem mehet haza a magyarok elé üres kézzel. Hogyan kérjen tőlük áldozatot a hadviseléshez? Ezek a csehek itt megérdemelnek egy kis leckét, némi szivattyúzást. Európa ügyeiből nem kérnek, úgy tesznek, mint ha külön világ lennének, akiknek semmi gondja. A függetlenség nem érdekli őket – kellemesebb nép, mint az okoskodó, kardot rántó magyarok -, sétapálca jobban áll a kezükben, mint a dárda. Vidáman megvannak királyukkal, őket nem zavarja.

Lajost annál inkább. Eddig mintha a levegőbe beszélt volna, mikor az itt eltöltött egy év alatt agyon prédikálta magát a török elleni közös áldozatvállalásról. Hát ha szép szóval nem, akkor lehet másként is. Elvégre király. Ha ennek itt nem szerez érvényt, Magyarországon egyedül marad. Biztos háttérrel akart. Leváltotta a cseh és morva arisztokratákból álló kormányzást, és saját embereit nevezte ki. El-

rendelte, hogy új adókkal gyűjtsenek pénzt a török elleni harcok támogatására, amelyben mostantól számítva cseh csapatoknak, meghatározott kontingenseknek is részt kell venniük.

Sikerült erről törvényt is megszavaztatnia. És hogy neki is legyen saját pénzforrása, visszavette a kezelésébe a korábban elzálogosított királyi javakat, a korona tulajdonait. Egyébként is sietnie kellett. Vége a télnek, az utak járhatók, március van, s neki mindenképpen részt kell vennie a szokásos áprilisi országgyűlésen Budán. Kiismerhetetlenül kuszává kezd válni a helyzet, és nem látja, mi a nagyobb baj: Szulejmán készülődése vagy a magyar urak viszálya, mely rendetlenségbe taszítja az országot. Segít ezen Szent Pál feje?

Habsburg Mária

Buda bajban

Nem tartotta fontosnak, de legalább besorolhatta a ténylegesen megoldottnak látszó ügyek közé... és ez nagy vívmány Magyarországon. Útközben kapta a hírt, hogy a pápa mégis elfogadta a felterjesztését – amelyet éppen csak aláírt, a körülményeivel nem volt tisztában -, hogy szeretné kinevezni Tomori Pált kalocsai érseknek. Mikor volt ilyen az életben? – talán soha – válaszolta meg magának feltett kérdését Lajos. Egy ferences szerzetest kinevezni érseknek? A cellából a palotába, ráadásul az ország legveszélyeztetettebb vidékén, lent délen. Kalocsai érsek ugyan, de valójában Bácsban a főpap helye: a Bácskában, az előre nyomuló török vonalak célpontjában. VI. Hadrián, azaz Adorján pápa nyilván tudta, mire adta az áldását – ha valaki, akkor Róma és Velence tisztában volt azzal, mit akar a török Európában.

Lajos magához kérte Budán Szatmári György főkancellárt. Tudni akart a részletekről, elvégre hozzá, az ő udvarába emelték fel ezzel az eddig középnesként szereplő kapitány-szerzetest. Netán Szapolyai embere? S őt fogja szolgálni? Mit akarnak ezek a magyarok? -Illetve hát magyar vagyok én is. Mit akarok magammal? – dünnyögte, majd nevette el magát a király még egyedül. -Felség, csomósodnak az idők. Látszólag semmi nem történt, amíg oda volt, ez a semmi azonban kiabál, ordít. Úgy tűnik, eljött az idő. Nem halogathatunk tovább semmit. A rendek, a főurak is kezdik megérteni, hogy vége... vége lesz így mindennek, ha nem cselekszünk. Egyelőre még mindenki mindenki ellen, de ha felség az élükre tud állni... -...az ő élükre?! Azt sohanem engednék. Csak tettetnék, színlelnék.

-Más most a helyzet, királyom Mert éppen Tomori példája mutatja. A „szerzetes” még a cellájából megkérdezte, amikor megkeresték felkérni őt: akar és tud-e többet vállalni a nemesség a hazájáért – akar és fog-e adózni a hadviselésre, mégpedig adózni saját maga és a jobbágyságai után is?

-Tudom a választ, kancellár uram, ne fárasszon, ezt én is sokszor mindhiába kérdeztem az országgyűléseken.

-Pedig most igen volt a válasz. Nincs az országnak sem serege, sem hadvezére. Amíg utóbbi nincs, előbbi sem lesz, mert ki szervezi meg, ki állítja fel és viszi a harcterekre? – Szatmári György kérdően nézett Lajos fiatal arcába.

-Főkancellár és érsek uram. Ugye nem azt akarja mondani, hogy Szapolyai János és pártja lemondott vagy lemondana arról, hogy neki van hadserege és csak ő lehet a fővezér? Miért engedné ezt át másnak?

-Mert a lépték most túlhaladja őt. Nem a Havasalföldet kell majd védeni, hanem Magyarországot, Európa meghatározó államát. Erre sem ő, sem a serege nem képes egymaga. És számolnia kellett azzal is, hogy bár ön távol volt, az udvari párt, az ön hívei úgysem engednék át neki a királyi hadsereget...

-... ami nincs...

-... amilesz... Kell. Nos, mindezek miatt két tábor megegyezett, hogy a leendő magyar hadseregnek két fővezére lesz. Valamelyik Szapolyai, János, vagy az öccse, György. A másik pedig Tomori Pál.

-Tomori? Hogyan? Világosan megmondta, hogy ő nem kíván többé földi hívságokkal foglalkozni, szerzetessége adja az élet teljességét. – A király tanácstalanul legyintett. – Vagy mégis?

-A nádor, én és más főurak, még a Szapolyai-csoport is feltételte, hogy meg tudjuk győzni: hagyja ott kolostori magányát.

Felség, az ön nevében megígértük neki a kalocsai érsekséget és majdan a dél főkapitányi rangot. És kértük őt, könyörögtünk a haza nevében. A törököt senki nem ismeri nála jobban, harcot itt senki sem vezetett rajta kívül. Elmondtuk neki, mekkora erő van abban, ha egybe tudja kapcsolni a főpásztori és a főkapitányi rang erejét, a bennük levő erőforrásokat. És mikor hajlandóságot láttunk rajta, megírtuk azt a bizonyos levelet felségednek, amelyben közli a pápával e döntést, és kéri a szentesítést a kalocsai érseki rangra. A pápa öszentsége még az ön prágai tartózkodása...

-... uralkodása...

-...bocsásson meg, felség, uralkodása idején, február 4-én meg is erősítette a kinevezést és elküldte hozzánk a pecsétes aláírást. Ezzel tehát felmentette Tomorit szerzetesi fogadalma alól. Felség, utólagos engedelmet kérem, és tudomásul venni, hogy ugyancsak az ön nevében – és az ön prágai aláírásával – párhuzamosan megkértük Medici bíboros uramat is az ügy támogatására, részben Adorján pápánál, részben magánál Tomorinál. Magyarország a török elleni harcban nem nélkülözheti a mindenkori pápa pénzügyi támogatását, és a Mediciek nyilván ott lesznek a következő pápaválasztás esélyesei között, bármikor legyen is az. Később a császári követ, Andrea dal Burgo is találkozott személyesen Tomorival. Így értek meg a dolgok. És el kell mondjam utólag: már tavaly is láttuk itt Budán, hogy Tomori Pált nem tudjuk nélkülözni, s ezért elküldtük már akkor Rómába a harcok helyszínén, a Szerémségben született és felnőtt Brodarics István uramat vatikáni előzetes győzködésre. Engedelmeivel. Ő is tárgyalt Medici bíborossal is.

-Hamindeneldölt,akkormiazéndolgom?Legyen.Lehetmásként?

-Van még dolga, felség. Önnek kell majd előterjesz-

nie az országgyűlésnek Tomori Pál főkapitányi kinevezését a déli hadak élére. Meg kell várnunk, elfogadják-e?

-Hát az ő emberük, nem?!

-Felség, itt senki sem tudhatja, ki kinek az embere.

-Ön sem? – nevetett fel üdén Lajos király. Rendben. Legalább ez eldőlt. Van egy déli főkapitánya. Sereg nincs, de azt mondta a kancellár, hogy majd lesz. – Most akkor mi a főpásztor rangja? Kalocsai vagy bácsi érsek?

-Hivatalosan bácsi érsek a titulusa. Onnan többet is lát a veszélyből. De az innen is látszik, ha akarjuk, felség.

A király magára maradt. Rosszabb itt, mint a csehek-nél. Azoknak nincs semmi bajuk, ha lehet, magasan hordják a fejüket, ha nem lehet, lehajtják (és ugyanazt gondolják, mint emelt fővel). De itt? Ki érti ezt a Tomorit? Hát a hatalom mégis csábítja, csak eljátszotta a szerény szerzetes szerepét? Mert kit ne csábítana? Ráadásul egyszerre érsek és főkapitány, egész országrész egyedüli ura. Szemfényvesztő ez a Tomori. Visszakérette magához Szatmári Györgyöt.

-Most az érsekhez fordulok, nem a kancellárhoz. És őszinte, lelkileg tiszta választ kérek.

-Felség, mindig ilyen.

-Akkor most ilyenebbet. Nem értem a Tomori ügyet. Csuhat ölt, rendben. Csalódott, visszavonult. De egy szerzetes nem lehet árucikk. Hogy majd jönnek és rábeszéljük, és ha elég nagyot ígérnek, akkor újra eladja magát.

-Felség, ön ezt nem érti.

Éktelen harag villant át Lajos arcán.

-Akkor értesse meg! – csapott a levegőbe.

-Tomori igaz katona, igaz nemes. Volt. Majd a szíve mélyéig igaz

és hű szerzetes. Soha semmiben nem lehetne árulásra rávenni.

-És akkor jönnek önök, meglátogatja egy főúri küldöttség, és hátat fordít esküjének? Ez volna a hűség? Ráadásul istenének, rendjének mond újra nemet. Lehet forgatni az életet és a meggyőződést, mint egy köpönyeget?

-Nem mondtam el minden részletet, felség, s talán én is csak sejtem. Nyilván nem mondott volna igent Tomori Pál egy számára idegen, ismeretlen küldöttségnek. Még önnek sem, ezt meg is üzenté: ne keressük többet az udvartól.

-Akkor? Megszállta a Szentlélek?

-Majdnem. Említettem már Brodarics István nevét. Ő és Szerémi György udvari káplán meglátogatták Tomorit esztergomi cellájában. Tudták, ismerték Tomori nemleges válaszát. Csakhogy a Szerémségből származó Brodarics és Szerémi György ugyanazt tudták, mint Tomori. Aki évekig harcolt a Szerémségben a török ellen. És ott élt a harcok színterén Szerémi György is, Tomori hű barátja. Nándorfehérvár eleste után a naszádosok kapitányával, Báthory Endrével végig hajózták az Al-Duna vidékét, harcokat, ütközeteket vállalva. És ezt követően is a Szerémségben tartotta hite és kötelessége Bánffy Jakab káplánjaként. Látott minden bajt, vért, mikorra most télen feljött Budára és itt káplánkodik az udvarban. Ő és Brodarics, főleg Tomori nem könyvből olvassák a teendőket. A nélkülöző, magára hagyott népet sajátjaként ismerte Brodarics és társa. Ugyanazt látták vérző szívvel éveken át: mint égeti fel a szerémségi magyarok földjét a török, mint gyűjtja rá a házukat, mint erőszakolja meg a nőket és hajtja el a gyerekeket. Mint menekülnek el ezrek és ezrek a senki földjéről a senki leendő földjére. Ide, felénk, északra. Mert mindenki tudja, hogy hiába van békeszerződés,

a török nem fog megállni lent délen. Tudja Tomori, és barátja, a káplán, hogy nem a cellában fogják szolgálni Istent, mert ott csak szolgák, egyetlen egy szolga mind, külön-külön. Tomori megértette, hogy mit üzen neki a sok ezer kioltott halál. Amire csakis a saját életével vagy halálával adhat méltó választ. Ők ketten győzték meg a szerzetest, nem a főurak és nem a király pápához írt levele. Felség, Tomori nem bíborra és vezéri palástra cserélte fel a cellát, hanem az élet és a halál mezsgyéjére.

A király hosszasan nézett ki a várból a pesti oldalra. A Duna. Meddig lesz még magyar? Nándorfehérvárt vissza kell foglalni. Másként nyitott az út – meddig is? Budáig, Bécsig érne a török sáskahad? Az ő krisztusi rendeltetése ezt megállítani, Magyarországé. Valóban? 17 éves vállára akasztaná e terhet a sors? A császár, a pápa, Európa? Mert nem sok jel mutat arra, hogy a magyar rendek értik, mi vár az országra.

-Mi lesz, ha a törökök nem állnak meg a déli váraknál és folyosót nyitnak a Duna partján felfelé? – fordult a főkancellárhoz. – Mit számítana akkor, hogy a cellában marad-e Tomori, vagy kardot ölt?

-Már megindultak, felség. A napokban érkezett a hír, hogy a Nándorfehérvárt is elfoglaló és azóta azt parancsnokoló Bali bég támadásba lendült. Megpróbálta elfoglalni Péterváradot, ami további 200 kilométerrel tolná északra a határokat. És onnan már tényleg nincs megállás a Duna partján felfelé, esetleg Eszéknél átkelve a Dráván. De nem tartunk itt most, felség. Mert jó hírünk is van. A török offenzívát visszavertük, ezért kudarcral kezdi a tavaszt Szulejmán vezére.

-Szatmári uram! Rendelkezem. Készítse elő az áprilisi budai országgyűlésre azon előterjesztésemet, hogy a főúri rendek az eddiginél nagyobb terheket vállaljanak magukra az ország védelmé-

ben. Tudom, ez álom, de mit akarnak? Rémálmokat valóra válni?

-Felség, először magának a királyi tanácsnak kell megvitatni ezt a javaslatot, csak utána terjeszthetjük az országgyűlés elé.

-Tegye, ahogyan kell, öné a hatalom, kancellár úr, én csak király vagyok – mondta keserűen Lajos. – De amíg vagyok, önök a koronát szolgálják. És igen, mostantól majd jobban. Kié az ország? Nem önök az ország?

-Nem felség. A korona az ország. Azt pedig ön viseli.

-Háború vagy béke? Erre talán csak tud válaszolni az ország második ura.

-Nem tudom, hányadik, felség. De béke. Amíg csak lehet. Lebecsüljük a török erejét.

Szatmári Györgynek már e stratégiaileg fontos királyi meghallgatáson is feltűnt, hogy miért vele, miért nem a nádorral, Báthori Istvánnal vitatja meg a védelem gondjait a király. A haditanács ülésén csattanós választ kapott. Lajos bejelentette, hogy egyetért azokkal, akik le akarják váltani Báthori Istvánt a nádori székből. Tarthatatlan az ország katonai felkészületlensége, a kincstár helyzetéről nem is beszélve. A bevételek soha nem érik el a 200.000 aranyforintot, a kiadások pedig állandóan a 250.000 forint körül járnak. Hogyan lehet ilyen helyzetben megemelni az ország védelmi képességét? Miből? Csakis külön hadiadóból. A nádor iránt azonban akkora a bizalmatlanság, hogy amíg ő van, a rendek, a nemesség nem szavazza meg a plusz terheket.

Az országgyűlés színe előtt – és üdvrialgása közepette – a király be is jelentette, hogy napirendre tűzi a nádor leváltását. A váratlan döntés és a rendek közötti állandó békétlenség, rivalizálás, viszály miatt azonban nem tudott vagy nem akart új nádort

javasolni. Bedobta a gyeplőt közénk – a ti bajotok a vita, egyétek, amit főztetek! Mindenki így értékelte a király viselkedését. Ezért a rendek rendetlensége tovább nőtt. Most már nádor nélkül.

És nem is értette senki. Ha olyan nagy a veszély, hogy hadiadót kell megszavaztatni, ha a török tényleg támadni akar az anyaország ellen az egész Duna-völgyben, akkor ki irányítja az állami gépezetet nádor hiányában? Netán ő, gyerek? Ez a főzt bizony nagyon savanyúra sikeredett, leégett. Szövetkezett mindenki mindenkivel Báthori ellen és védelmében. Mi lesz ebből?

Lajos annyit elért, hogy szabályokat terjesztett elő rendi vitára a részletekről is, mert az ördög nem alszik, hanem a részletekben fészkelődik... megszavaznák-e, hogyan kell beszélni – s nem eltussolni, sabotálni – az adókat, és hogyan, mire szabad és nem szabad felhasználni azokat. S tényleg a katonai veszély közeledésére utalt a 19., a 20. és 21. pontokban előterjesztett törvénycikk: szabályozni kívánta, kiknek s milyen rendben kell hadba vonulni háború esetén, vagyis hogyan kell táborba szállni ahhoz, hogy egységbe lehessen szervezni a szétszórt katonai erőket, melyek a nemesek, főurak, főpapok irányítása alá tartoztak.

Éppen katonai jelentőségük miatt külön is szabályozni rendelte a királyi szándék az egyházi vezetők és a vármegegyék nemessége számára kiírt katonáskodás kötelezettségét. Ám Nándorfehérvár visszavétele szóba se került. Hallgatott mindenki. Lajos ugyan előterjesztette rendeleteit a végvárak megerősítéséről, Magyarország épségének kulcsa, a dél erősege azonban a törökök kezében maradt. És bár a király bejelentette, hogy hosszas mérlegelés után Tomori Pált nevezi ki alsó-magyarországi főkapitánynak, s felkéri, hogy egyesítse erőit, mint új bácsi érsek is, az igazságot mindenki tudta: Tomori még

esztergomi cellájában gyakorolja szigorú hitvallását. Rávehető? Ott vár a rendek döntésére, látni szeretné a felhatalmazást s főleg azt: mire számíthat tőlük az ország, a had – ami nincs. Mit szól ehhez a Szapolyai-tábor? Hiszen a vajdára tekint mindenki immáron másfél-két évtizede, ha a török elleni küzdelemről van szó.

A vajdának megvolt minden oka, hogy éppen ekkor mélyen hallgasson, s ne hivatkozzon katonai dicsőségeire. Hiába verte meg Havasalföldön a törököket többször is az elmúlt években, hiába hihette, hogy Havasalföld Magyarország biztos külső védelmi vonala, ez a hit éppen ezekben a percekben dőlt meg, s vélni lehetett, hogy örökre. Április végén a török csapatok minden eddiginél nagyobb erővel rohanták le Havasalföldet, sokadszorra fosztották meg fejedelmi trónjától Radu vajdát – akinek éppen ekkor kellett felismerni, hogy az ő menekülési pontja nem Erdély többé; onnan távoznia kell végleg, aligha jó el újra a sokszori visszatérés a magyar – Szapolyai – fegyverek révén. Bemenekült ő is Magyarország belsejébe. Oláhok, szerbek így szűntek meg katonai erőt képviselni a török ellen – az évszázados mérleg végleg lebillent. Török birtok lettek immár.

És igen aggasztó hírek jönnek Boszniából is. A horvát területek irányában mindig is agressziót sejtető törökök újra és újra erősíték felvonulásukat: támadásokat szerveznek folyamatosan Kliszsa és Kruppa ellen, ostromokat ismételve – egyelőre sikertelenül.

A budai országgyűlésen bizonyos főurak kellemetlen megjegyzéssel álltak Lajos elé. Úgy vélték: alighogy hazajött Prágából a királyné, Habsburg Mária, eddig soha nem látott szervezkedésbe kezdett. Nem a főurak és a főpapok között gyűjt magának pártfogókat – sőt pártot -, hanem éppen a velük szemben álló nemesség soraiban. Mintha ott akarná kiépíteni a saját táborát,

egyenként maga mögé állítva és így közös célra is szervezhető őket. De mi ilyen cél lehetne, felség? – kérdezte Drágffy János.

Lajos ajkbiggyesztéssel reagált. Az ő drága kislány-felesége, mint hatalomgyakorló? Nevetségesnek tűnt a feltételezés is. Mária a testét kínálta minden nap rajongva, szóba sem került a politika köztük... Bár talán... arra lehetne gondolni, hogy Habsburg-lányról lévén szó... Lajos felkacagott. Azt kívánta, hogy legyen igaz a feltételezés. Milyen vidáman elsakkozgatnak majd Máriával két szeretkezés között, hogy kinek van több magyar bábú a kezében...! Milyen édes vele játszani.

A dolgok azonban komolyra fordultak az országgyűlés vitáiban, főleg tehát az eddig sérthetetlennek vélt, de a közrend által régóta gyűlölt „idegenbérenc” Báthori jövőjét illetően. Szapolyai János titokban, a háta mögött, híve, Werbőczy nyíltan is megtett mindent a nádor kiiktatására.

-A Szapolyai tábor nem hajlandó végrehajtani a katonai adózást mindaddig, amíg Báthori István a nádor – harsogta Werbőczy. – Sérelmeinkazegekbeérnek. Kecskérekáposztát ki bízna? Többlet bevételek kezelését arra a nádorra, akiről köztudott, hogy annak idején, még helytartóként a kincstárba befolyt sok százezer aranyból mindössze 500 lovast állíttatott ki. Ki lopta el a többi pénzt?

-Titkos tárgyalásokat folytatott a szultánnal is, ezt mindenki tudja, a mi rovásunkra keresi a békét a török követekkel – ki hatalmazta fel őt erre?! – kiáltozták a nyugati megyék követei.

-A nádor öccse hamis pénzt veret, kilopják abból is az aranyat, a budai zsidókkal összejátszva. És a nádor úr tudja ezt, bizonyára ő szervezi!

-Adót ezek kezébe?! A király váltsa le, az ellopott pénzeket

fizettesse vissza. Ne éljen az ország nyakán a Báthori-ban-da. Ha nem rendszabályozzuk meg őket keményen, hozhatunk száz törvényt az új adókról, amíg ő kezeli, nem fizetünk. Ha adó kell, nem kell Báthori. Éljen Szapolyai János!

Jól érezte a király már márciusban. Híve, Báthori menthetetlen volt. Ha nem lép, még talán fel is koncolják a nádort. Vérző szívvel, de engedett végleg. Ám magában megtartotta a jövő esélyét, senkinek sem szólva erről. Lesz itt még nádor Báthori, nem kell félni – gondolta. És boldog volt. Ezt a jövőbeli tervét, mint cselt a rendek kijátszására ő egymaga találta ki. Senkivel sem oszthatta meg – kivéve a nádort, titokban, teljes hallgatást kérve. Hogy majdan szabadabb legyen a visszatérés, egyelőre senkit nem nevez ki, magára vállalja a közvetlen államirányítást, legalább gyakorolja a teendőket – ezzel érvelt. S jól tudta már: a magyarok mindig káoszban vitáznak, nem jutnak igazi megoldásokra, az ilyen zavart egyszerű lesz kihasználni.

A követek hurráztak, éljeneztek győzelmük fölött. Csak az számított: megbuktatták ellenfelüket. S joggal hitték: kiiktattak egy aljas főurat az állam irányításából. Tiszta lesz itt minden újra. Jöjjön az adó! És menjen a küldöttség Esztergomba. Hozzák ki végre Tomorit. Majd megegyeznek Szapolyai Jánossal, az ő tábora az udvaréval – hisz nincs már itt a fő cselszövő, a nádor. Bízni kell a király bölcsességében. Észre sem vették, hogy közben, az engedmény áráként a király feltűnően hűvösen kezeli Szapolyai vajdát, katonai kérdésekben szinte figyelmen kívül hagyja. Azt reméli talán, hogy az itt elhatározott zsoldos sereg felállítása nélkülözhetővé teszi a vajda kipróbált seregét? És Tomorigoldja majd a sereg hiányát? Úgy legyen. Arra min-

denesetre kiemelten érdemes figyelni, hogy a szultán feljebb, közelebb tolta állásait, Drinápolyból szervezi immáron katonai erőit.

1523. Az országgyűlés ideje alatt, május első felében végre megérkeztek a pápai iratok a dispensatoról Tomorit illetően. A pápa immáron írásban is mentesítette szerzetesi esküje alól. A küldöttség meglepődve nézte a délvidéki főkapitánnyá is kinevezett Tomorit. Nem tudták, hogy törökverőt látnak-e, vagy egy szegény ferences szerzetest. -Ne lepődjenek meg, drága barátaim! – szolt hozzájuk Pál úr az iratok áttekintése és kardja felcsatolása után. Elhagyom a kolostort, mert hív a hazám. Vértő népem. Ferences vagyok, tudom, hogy most ez a legfőbb kötelességem. A király kapitánya leszek, de a szegény. üldözött nép védelmezője. Ha csak egyetlen egy magyar vérem otthonát, családját is meg tudom védeni, akkor inkább a csatamezőn a helyem, s nem e magányos cellában. De én ferences szerzetes maradok, karddal a kezemben is. Ne lepődjenek meg, ha akként is viselkedek, nem tehetem másként. Nem zavar a hívság az udvarban és a vezérek között, de én nem akarok követni senkit sem ebben. Betartom életemben rendem szabályait, s ne vegyék rossz néven, ha társaimmal, az engem elkísérő két ferencessel együtt megtartjuk egyszerű, posztóból készült ruhánkat. Nem akarunk mást kifejezni, mint amik vagyunk. De persze szeretem és tisztelem az önök szokásait, fényét és pompáját, egykor magam is élveztem.

A küldöttséget egyáltalán nem érdekelte Tomori különcködése. Királyi és országgyűlési döntést hoztak, s tudták, hogy egyetlen ember van magyar földön, aki képes hadba hívni és harcra vezetni egy egész hadat a török ellen.

-Tomori uram talán nem értesült a legújabb fejleményekről. Mindenhonnan olyan hírek jönnek, hogy Isztambul elszánta magát. A szövetségünket kereső moldvai és oláh vajdák, a Velencét képviselő hajósok és egyéb ügynökök, a világot bejáró raguzai kereskedők ugyanazt jelentik Rómába és Budára, amit a délvidékről a törökhöz átküldött magyar kémeink, vagy a törököktől hozzánk átszökött szerbek jeleznek: a szultán minden lehetséges forrásból pénzt gyűjt a kincstárába, megsarcolja az elfoglalt területeket, mert nagy támadásra készül a Balkánon át Európa ellen. Ennek pedig Magyarország áll a kapujában. Tehát ellenünk.

-Tomori úr nem hallhatta, de mi mindig emlékezni fogunk a király beszédére az országgyűlésben. Ennél nyíltabban nem lehetett volna megfogalmazni, hogy hatalmas fenyegetéssel kell szembenéznünk. Olyan naggyal, amelynek elhárításához Lajos egyértelmű segítségért fordult a német-római császárhoz, a német fejedelmekhez, és természetesen kilátásba helyezte az általa vezetett Csehországot, Rómából a pápát, talán Velencét is. És persze nagybátyját, a lengyel királyt.

Tomori hosszasan hallgatott. Nem volt jártas a diplomáciában. Az uralkodó családok viszonyában. Ösztöne azonban azt súgta, hogy ha ekkora a veszély, akkor majd mindenki saját magával, a saját érdekeivel lesz elfoglalva. Velence megtesz mindent azért, hogy ne a Földközi-tengeren induljon oszmán offenzíva, hanem a Balkánon, a Duna-völgyben. A pápa, Róma érdeke ugyanez, joggal félnek a törökök itáliai térnyerésétől. A német birodalom? Mi az most? V. Károly spanyol király vagy német császár – s kettősükben melyik az erősebb? A csehek – ki ne tudná, hogy Magyarország számukra örök kihívás, ellenség. Bécsnek csakúgy. És tényleg magára haragítja a

szultánt a lengyel király a kedves kis unokaöccse, Lajos miatt?

Nem inkább a saját kardokat kellene élesíteni a sok ábránd helyett? Vagy még lehet, hallgatni a császár bölcs budai követére, Andrea dal Burgora, aki őt is meglátogatta Esztergomban s megpróbálta meggyőzni: ha Magyarország el akarja kerülni a pusztulást, a béke útját keresse, ne a háborút. De ajánl-e békét a sátán? S milyent?

Kinek van igaza? Életek tízezreit kioltva nézni a sorsot, üszökké vált országot látni, vagy vállalni a halált. Tomori lelke nyugodt volt, ő Krisztussal élte életét az elmúlt időkben. Egyetértett Negro püspökkel, akiről hallotta, hogy keményen ostorozta a magyar rendeket az országgyűlés idején. A scardonai püspök a pápa kemény kritikájára is hivatkozva kérte számon a magyar urakon, hogy tétlenkednek, vagyonukat akarnák menteni, miközben irigységükkel éppen olyan világ felé rohannak, amelyben elveszítik mindenüket. Igen, adni kell, adózni, s lemondani a nemesi előjogokról. Mert dicsőbb-e vajon, ha a külföldi segítségre alapoznak mindent? Akik segítenének a török feletti győzelemben, azok majd kiforgathatnák javaikból a magyar urakat szintúgy, hiszen látnák? ezek itt érdemtelenné váltak országuk vezetésére. A követ szenvedélyes szavai meggyőzték az országgyűlést, A törökkel kötendő békét elutasították, megszavazták saját anyagi hozzájárulásukat és hitet tettek a adók tényleges befizetése és a hadba szállás mellett. Háború vagy béke közül a háborút vállalva. Így ért véget a budai országgyűlés.

Így lépett ki cellájából – két csuhás szerzetes kíséretében – a bácsi érsek, délvidéki főkapitány, az egyetlen magyar, aki látott már vért kiömleni a kardja hegyén: Tomori Pál.

Lesz érseki bandériuma és szervezhet egy erős zsoldos hadsereget az ország pénzén. Hogy ez mire elég? A megyei követek és főurak, főpapok megnyugodva tértek haza – rájuk itt most nincs több szükség. Tomori kezeiben elfért egymás mellett a kard és az imakönyv.

Szerémi György csendes tisztelettel, de magában ámuló csodálattal nézte barátját. Egyszerre jutott eszébe róla az imádkozó Kapisztrán János és a bajvívó hadvezér, Hunyadi János. Tomori megtestesíti egyszerre mindkettőt. S tudta, hogy az újdonsült kapitány-érsek egész hitében, ösztönrendszerében és katonai tudatában ugyanaz a szó van felírva, mint ama hőskébe: Nándorfehérvár. Oda kell eljutni, s kitűzni újra a zászlót.

...

A királyi tanács ülése majdnem káoszba fulladt. Egyes főurak – látszólag magasba emelni kívánva emelni a király tekintélyét – Lajos uralkodói felelősségére hivatkoztak. Ártándi Pál, Szapolyai János érdekeinek szócsöve büszkén jelezte: nem véletlen, hogy az év elején ő is személyesen Prágába ment és oly sokáig győzködte a királyt az azonnali hazatérésre. Erős királyi kéz nélkül nem lesz hadsereg – hangoztatta. Vetélytársai gyanakodva hallgatták. Tehát Szapolyai egyetlen szót sem akar szólni arról, mit vállalna magára ő és a hada? Az üres kincstárra mutogatnak, mikor Lajosra hárítják a felelősséget?

Perényi Ferenc váradi püspök – a vitát megelégtelve – szokatlan hévvel csapott a levegőbe: Állj, urak. Vakok vagyunk! Szerencsére nem mindenki az. Mutatom, felolvasom a pápa őszintesége hozzám írott, kétségbeesett levelét: „Ölts fegyvert fiam te is, és életedet és mindazt, ami neked fontos, tedd kockára.”

-Mindenkire vonatkozzon ez – magyarázta tovább Perényi Ferenc. - Most, hogy az országgyűlés kimondta a hadiadót, azon-

nal el kell kezdeni szervezni a zsoldos csapatokat, a főnemesi és főpapi bandériumokat, zászlóaljokat állítani – és igen! Végre begyűjteni és nem elodázni az adókat! Pénz nélkül van királyunk, de nincs és nem lesz nyugodalmunk, szabadságunk. VI. Adorján közölte velem azt is, hogy mérlegeli: szükség esetén fel kell és fel szabad használni az egyházi kincseket is a pénzteremtéshez, a költségekhez. Szent háborúra kell készülnünk.

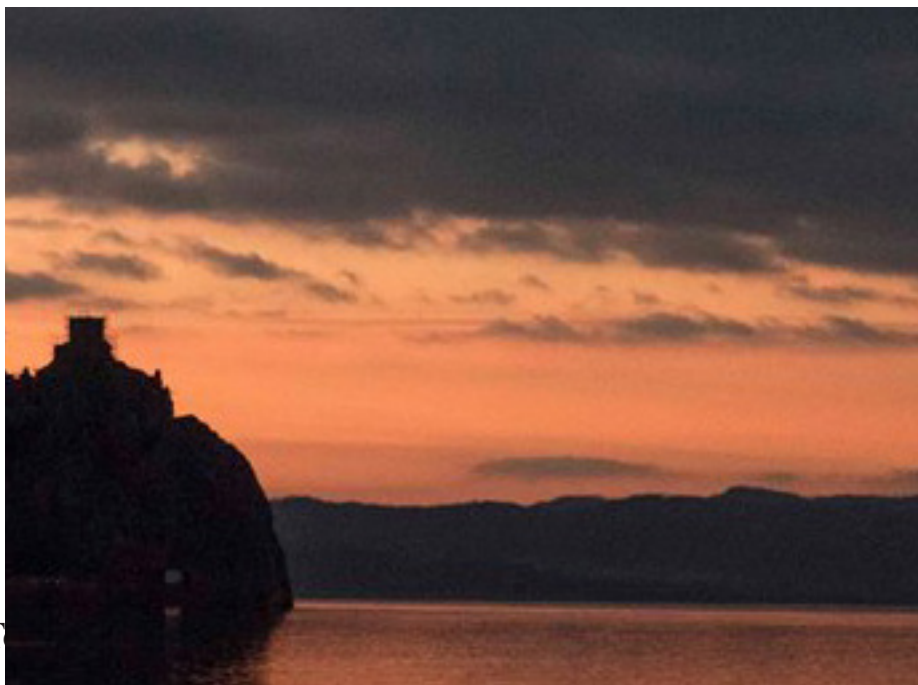
-De soha többé parasztkatonákat! Új Dózsára nincs szükségünk. Nem véletlenül mondta ki az országgyűlés a jobbágyok toborzásának vagy önkéntes bevonulásának tilalmát. A haza védelme annak a kötelessége, aki maga a haza: a királyé és a nemessége! – foglalta össze valamennyiük véleményét Werbőczy. – Viszont egyetlen percig sem halogathatjuk Tomori seregének felállítását és útnak indítását.

A bandériumok tartalékaiból, az újonnan a királyi kincstárból szervezett zsoldosokból, a saját pénzén fogadott fegyverforgatókból toborzott, villámgyorsan felállított mintegy 10.000 fős sereg május végén elindult délre Budáról. A császár követte, Andrea dal Burgo ugyan azt sürgeti, hogy a király keresse a béke útját, mert a császár nem tud finanszírozni új konfliktust, minden erejét leköti az I. Ferenc francia királlyal folytatott háborúja és a Luther tanaival szimpatizáló német fejedelemségek semlegesítése: tőle ne várjanak katonákat vagy pénzt. Budán senki sem figyel erre a hangra. S miért is tennék? Kiűzik a törököt a déli várakból, ez a meggyőződés terjed. Főszónoka maga a lelkes király. Dicsőségre vágyik ifjú hévvel. Eszébe se jut, vajon Szapolyai János vajda milyen komor kedvvel fogadta a döntést, amellyel visszakövetelte tőle a királyi

zálogbirtokokat. Kiváló tanácsadók érkeztek feleségével és V. Károly külön ajánlásával is Budára, a király munkájának elősegítésére: német udvarok ragyogó fiatal elméi, családtagjai, hogy kiemeljék a poros Budát a középkorból. Szapolyai akar velük jogról vitázni – vagy Werbőczy? Ez itt a jövő kormányzása – vélte az ifjú király, és joggal kente szét száján Mária mohó csókját ezért a mondatért. Soha fel nem ötlött volna ifjú szívében, hogyan, milyen megfontolásokból lett az ő felesége már gyermekkorában V. Károly húga, Miksa császár unokája.

-Hogy sok a német az udvaromban? – évődött Máriával. – Akkor most téged küldjelek haza? Egyébként pedig: a szentté avatott I. István udvarának erejét nem Gizella németjei alkották? Mi változott 500 év alatt?

Galambóc vára a déli végvárrendszerben a Duna mentén

Utoljára Mátyás király vezetett ekkora sereget. És főként az apja, Hunyadi János és a hozzájuk csatlakozó keresztések – gondolta Tomori. Most, hogy a fő irány ismét Nándorfehérvár volt, szívből megvetette Hédervári Ferenc bánt, amiért két éve gyáván ott hagyta a várat, a seregét. Egyetértett a döntéssel: a kivégzéssel. A sors megíratott. Kalocsa alatt csatlakozott hozzá érseki bandériuma és más délvidéki urak csapatai.

Mindig Hunyadi volt a példaképe. Az ő fejével próbálta elemezni a katonai helyzetet, most, amikor legalább két-három éves stratégián törte a fejét. Nándorfehérvár elfoglalása óta világosan látszik a török terjeszkedési törekvés vonala. Már a következő évben, 1522-ben nekiláttak kitágítani a magyar védvonalon keletkezett rést, amelyet nagyon nagyra ütött Szabács és Nándorfehérvár hiánya. Céljuk a teljes végvári rendszer megsemmisítése volt, lépésről lépésre. Orsova után elveszett Knin is, védői kilátástalannak látták az ellenállást, példájukat követte Scardona őrsége is. Ebben az egész déli láncolatban egyedül Klissza, a tengerpart legfontosabb erődje tartotta még magát, több ostromot is visszaverve Dalmáciában.

A törökök célratörően nyomultak. Taktikájuk megváltozott. Nem érték be annyival, hogy kisebb-nagyobb támadásokkal felmorzsolják a déli magyar területeket, a várakat megfosszák életterüktől. Kezdett kibontakozni a fő irány: felfelé a Duna mentén. -Ellentámadásba kell lendülnünk – fejtegette kapitányainak. – Eltart egy-két évig, de elérhetjük: vissza kell foglalnunk és meg kell erősítenünk a szerémségi végvárat, az egész összefüggő rendszert. Különbben nem tudunk megálljt parancsolni. S ha a várak ismét bennünket szolgálnak, azokból kitörünk rendszeresen, és az egész térségből kiűzzük a törököket. A következő lépésben

pedig mi törünk be az ő felvonulási területeikre. Átvesszük, amit ők alkalmaztak ellenünk, s amit Hunyadi János annak idején már megvalósított. Nem azzal foglalkozunk, hogy itt-ott megverjünk egy-egy betörő csapatot, mert hiszen máshol úgyszólván a hátkukba kerülnek, és a folyók völgyeiben, a megkerült várakban hatalmas lendülettel tudnak átvonulni magyar területre, pusztítva, égetve. Most arra készülünk, hogy nagy harcokban mérjünk erős csapásokat a fő erőikre. Nem egyik vagy másik földünket védjük, hanem a hazát, az országot. Ahhoz pedig ismét egységes várvédelmi vonalra van szükségünk. A védekezés ideje lejárt.

A nyár közepe a nem túl jelentős létszámú magyar csapatok felkészítésével, edzettségének fokozásával telt el. Természeténél fogva Tomori szívesen fogadott volna táborába kemény kezű magyar jobbágyokat is kiegészítő feladatokra. Az országgyűlés és a király megtiltotta ezt. Az Alföldön végig vonulva így is lelkesítő beszédeket tartott a mezővárosokban, polgárok, iparosok támogatását kérve, részben meg is szerezve. Ferences szerzetesek is csatlakoztak hozzá hitbéli segítségére. Csapatainak erősebb egységei a Duna jobb partján vonultak Tolna, Mohács irányában, Eszéken keresztül. Két hadnagyát küldte előre, hogy legalább a törökök által korábban elfoglalt legtávolabbi déli területeken, a Szerémség vidékein, a Duna alatt toborozzanak egy gyűjtsenek támadásokra is alkalmas erőkbe parasztokat, csellengő, elűzött volt végvári katonákat, és ha kell, délről támadják hátba – összehangolva a fő erőkkel – a közelükben állomásozó boszniai és nándorfehérvári törököket. Ferhád pasáról és Bali bégről pontosan tudta, hogy a boszniai és a fehérvári csapatok összevonására készülnek.

Tomori minden – horvátokról, szerbektől – nyert információja arról szól, hogy a szultán a Balkánon fog felvonulni Európa ellen Rodosz két évvel azelőtti elfoglalása után, és így már biztosan ellenőrizve a Földközi-tenger keleti medencéjét.

Más stratégiák nem zárták ki, hogy Isztambul mégis inkább a tengereken támad, fő célja Velence, Genova, a római pápa erejének megtörése lesz, hogy itáliai hódítások után minden korábbinál nagyobb eséllyel forduljon fő ellensége, V. Károly király és császár ellen. Tomori nem hitt ezekben, egy ilyen, az egész Földközi-tenger térségére kiterjedő török offenzíva irreálisnak tűnt. Sokkal inkább úgy gondolta, hogy a török – miután közel másfél évszázada töri, bomlasztja a Balkán népeit, országait, térségét – itt fog támadni, teljes erejével. Végképpen beledöfi a jatagánt Európa egyre romlottabb, bomló, lágy testébe, hogy azután feltolja állásait a Duna mentén – egészen Bécsig, Bajorországig. Egyetlen ország áll útjában – immáron száz-százötven éve – Magyarország. Amelynek déli védvonala régen megrendült.

Tomori seregei július végére elérték Péterváradot, Nándorfehérvár eleste óta a kulcsvárat a Duna mentén. Vállán viselte a pápától és az országgyűléstől kapott feladat teljes súlyát. Évekre előre készült. Mindenekelőtt Ferhád pasa 10-15.000 fős seregét kellett kiiktatni, hátrább tolni. Az előrejelzéseknek megfelelően Ferhád a nyár folyamán ostrom alá vette Rednek várát, ahonnan nyilván megtámadja majd Szávaszentdemetert is. Ezen tengely mentén kellett megtámadni, megkeresve a pasa és Bali bég érzékeny pontját. Augusztus első napjaiban Tomori még megpróbált talpra állni váratlanul rátört betegségéből, de be kellett látnia: egész tervének kivitelezését rá kell bíznia helyettesére, Bárdy István huszárcapitányra. aki csapatai élén eddig is igen nagy

mozgékonyyságról és bátor támadó kedvről tett tanúbizonyságot.

-Gyenge pontjuk az elbizakodottságuk, és örök rabló szándékuk. Minden hadjáratuk azzal kezdődik, hogy végig fosztogatják az egész vidéket, ezúttal a Szerémséget ismét. Ezzel szétszórják erőiket. Üssünk le rájuk külön-külön, ahol tudunk. Elrendeltem, hogy a Szerémség déli részén verbuvált önkéntes szabad csapatok induljanak északi irányban, és szorítsák a Száva, a Duna felé az ott rabló török egységeket, kaszabolják őket, ha lehet. Akár egyenként. Nyugtalanítsák, kössék le. Mi pedig szétverjük a dunai flottájukat, ha elmerészkednek idáig, Péterváradig. Szulejmán nyilván próbálgatja az erőinket. Mutassuk meg – harsogta betegen is Tomori.

Bárdy kapitány vezényletével a magyar naszádok – folyó partjáról erősítést élvezve – szétverték Pétervárad előtt a törökök dunai flottáját. A menekülőket a közben megérkezett önkéntes csapatok – parasztok, volt végvári katonák – üzték a folyón és a parton, végül szét is szórták a török flottát. Ferhád fő seregéből azonban váratlanul a hajósok segítségére sietett háromezer török gyalogos, és gyors harcban megsemmisítette a paraszti sereget, amelynek katonái sokszor csak kaszával, villákkal harcoltak – mint egykoron, 1456-ban Kapisztrán Jánost követve.

Ekkorra azonban megérkezett a hadszíntérre a zilált török csapatok nyomában Bárdy kapitány mintegy négyezer kiváló lovas vitéze, végváriak és magyar bandériumok csapatai, Tomori által felfogadott zsoldosok, szerb, horvát katonák. Ütközetről ütközetre verték szét a pasa és a bég seregét augusztus 6-7-én. Mivel a törököknek nem volt idejük egyesülni, csapatonként győzték le őket, nagy részüket a Dunába szorítva, menekülésre kényszerítve, a harctéren megölve. A tizenkét ezer fős török

hadtestnek a fele megsemmisült. A magyarok vesztesége nem érte el az ezer főt. A törökök visszamenekültek Nándorfehérvárra, Boszniába. Ferhád tudta, hogy rá egyetlen ajándék vár: az ezüst tálcán küldött selyemzsinór, vagy nagyobb szégyenként Isztambulba rendelés és a hóhér pallosa a szultán szeme előtt.

Az erdődi kerektorony a Duna fölött

A király kihez tartozik?

A szávaszentdemeteri győzelem híre óriási bizakodást váltott ki az udvarban, fényes, hatalmas sikerként könyvelték el, és a távolból is ünnepelték Tomorit. A király pedig – mint egy palástot – magára öltötte a dicsőséget: az ő döntése volt a zsoldos sereg felállítása, az adóztatás, Tomori kinevezése. S mindezt 17 évesen! Csoda a török ellen – Isten segedelmével, a Hunyadiak példáját követve! És a dicsőség nem engedett teret a mérlegelésnek: nem a törököket verték meg, hanem egyik balkáni alakulatukat. S mégis: a törökverő Hunyadi János, és fia, Mátyás király erejéhez kezdték hasonlítani a magyar katonai képességet.

Sőt. Sokkal jobb nemzetközi feltételekre számíthat Lajos – így vélte a zömmel németekből álló tanácsadói kar. Mátyás hadban állt az egész művelt német, cseh uralkodói renddel – míg Lajos mindkettőre számíthat. Nemzetközi összefogást kezdeményezhet most, hogy megmutatta katonai – offenzív – erejét, amelyből nyugodtan ki lehet olvasni Nándorfehérvár mielőbbi visszafoglalását is. És most, éppen most meg is van minden esély erre az összehangolt erőre. Bécsújhelyen kiemelt jelentőségű tanácskozássra hívták Buda uralkodóját is – aki Prágát is képviselte. Lajos őszinte méltósággal készült. Ekként köszöntötte uralkodó társait a Habsburgok bécsújhelyi várpalotájában.

Helyesebb lett volna inkább Budán tartani e találkozót? – de ez fel sem merült senkiben, főleg azért nem, mert Lajosnak eszébe sem jutott ilyen konferenciát kezdeményezni. Elhúzta ugyan a száját, hogy miért ő menjen kétszeres királyként a csupán osztrák főhercegi címet viselő Ferdinándhoz, a sógorához, de eszébe jutott neveltetése, ahogyan és amikor

őt és Annát felkészítették a Habsburg Miksa császár unokáival kötendő keresztházasságukra: a Habsburgok egyenlőbbek az egyenlőnél. S mivel a Jagellók régóta rokoni, férj-feleségi kapcsolatban állnak velük, Lajos el is fogadta ezt lelke mélyén: ők mi is vagyunk... Az ifjú király azzal vigasztalta magát, hogy megszerzi rokonai támogatását szent háborújához.

A magyar királynak más oka is volt a találkozó iránti lelki ellenszenvre. A lengyel trónt nem nagybátyja, I. Zsigmond képviselte a csúcstalálkozón, ahogyan illett volna, hanem csak Krzysztof Szydłowiecki lengyel kancellár. A Lajos által meghívott cseh urak, valamint a pápa és a törökkel harcba álló Moldva követei sem azt a rangot képviselték, ami Lajost megillette volna. Szóval mit is keres ő egyetlen királyként „alattvalók és egyéb főhercegek között”? -Felség, ne kételkedjen nagybátyja, édesapja hű testvére, Zsigmond király távollétében. Hamarosan újabb tagja lesz az ön hatalmas családjának. Napokon belül megszületik Zsigmond és Sforza Bona milánói hercegnő negyedik gyermeke, aki – ha lány lesz – ugyanazt a nevet fogja viselni, mint az ön gyönyörű nővére. Jagelló Anna néven ketten is összekapcsolhatják Közép-Európa trónjait, királyait. Adja Isten.

-És emiatt nem jön Zsigmond a csúcstalálkozóra? Ő fog szülni talán? – jegyezte meg Lajos epésen.

-Zsigmond király nagy uralkodó. Dolga ezer. Akkor lett király, 1506-ban, amikor ön megszületett. Litvánia nagyfejedelme is, Kelet-Poroszorszáig terjeszti ki a lengyelek növekvő országát, melynek véglegesen részévé akarja tenni a Mazóviai nagyfejedelemséget.

a te nagybátyád, Zsigmond király is: kivel tovább? Álnokság volna részéről? – vagy velünk marad mégis? Ki tudná ezt most?

Lajos király nagyobb keserőséggel tért vissza Budára két hónappal később, 1523 decemberében, mint ahogyan érkezett Bécsújhelyre. Megszégyenítésben volt része, amit nem feledtethetett, hogy Ferdinándtól minden eddiginél pontosabb képet kapott az európai hatalmi viszonyokról.

Ám ki és milyen jogon leckéztethette őt nemzetközi fórumon arról, hogy csapongó, ledér életmódot folytat Budán; vagy hogy költekezik bevétel nélkül, s enged hóbortos szokásainak, tivornyáinak német barátaival; s hogy gyermek módjára fesztelen ruházatú az udvari szolgák és magyar főurak jelenlétében? Ó?! Hiszen nem arra szoktatták kis gyerekek kora óta, hogy neki mindent szabad, hamar király lesz idős, beteg apja után? S hogy az udvari hölgyek és szolgálólányok szoknyája alatt titkot keresni nem lehet elég hamar?

De vajon tudják-e Ferdinánd és barátai, hogy milyen bátor bajvívó is karddal a kezében; s hány nyelven társalog és olvas; és hogy neki is hazája Magyarország, sokkal inkább talán, mint Ferdinándnak Stájerország vagy mi... osztrák-német ez a Ferdinánd, vagy inkább spanyol még...? És őt okítják szeméremből? Európa gátlás nélküli udvari körei, amelyekben divat, hogy császárnak, királynak sok más gyereke is legyen házasságon kívüli ölekből...?

Gyenge vigasz, hogy támogatják majd a magyar követ kérését a birodalmi gyűlésben német katonai kontingensek felállítására és Magyarországra küldésére.

Szót hallott már ilyent sokszor, katonát még nem látott.

Akkor inkább Tomori. Egy igaz, hű magyar. Olyan, mint én.
Nők? Hát persze. És kard. Az is. Tomorié az imakönyv, enyém
a korona és a szoknya– de mindkettőnkön kard villog.

...

Ők. Ketten. Külön-külön. Egyedül.

Gubcsi Lajos Országos Széchényi Könyvtár
Magyar Elektronikus Könyvtárában megjelent albumai, könyvei

Gubcsi Lajos: Tomori Pál, érsek és vezér, 1523 – 13 ördögi év, 10. kötet

Gubcsi Lajos: Kié a király? - Főúri ligák konca az ország, 1522 - 13 ördögi év, 9. kötet

Gubcsi Lajos: Elnémul a harang Nándorfehérváron, 1521 - 13 ördögi év, 8. kötet

Gubcsi Lajos: Szulejmán álma – 1520, 13 ördögi év - 7. kötet

Gubcsi Lajos: A Habsburg-sas karmai, 1519 - 13 ördögi év, 6. kötet

Gubcsi Lajos: Kié az ország?, 1518 – 13 ördögi év, 5. kötet <http://mek.oszk.hu/16300/16336/>

Gubcsi Lajos – Március – havi ciklus
<http://mek.oszk.hu/17500/17501/>

Gubcsi Lajos: Krisztusi korban - Alleglória
– 30 éves A Magyar Művészetért Díjrendszer
<http://mek.oszk.hu/17400/17494/>

Gubcsi Lajos: Werbőczy vastörvényén nincs pecsét, 1517 13 ördögi év, 4. kötet
<http://mek.oszk.hu/16300/16302>

Gubcsi Lajos: 10 éves király trónol, 1516 - 13 ördögi év, 3. kötet
<http://mek.oszk.hu/15000/15089>

Gubcsi Lajos: Koronánk a nászajándék, 1515 – 13. ördögi év, 2. kötet
<http://mek.oszk.hu/15000/15079>

Gubcsi Lajos: Magyar pokol, 1514 – 13. ördögi év, 1. kötet <http://mek.oszk.hu/12200/12297/>

Gubcsi Lajos: Február – havi ciklus
<http://mek.oszk.hu/15000/15005>

Gubcsi Lajos: Félvörös Félhérosz
<http://mek.oszk.hu/13600/13662>

Gubcsi Lajos: Mr. 52 fok
<http://mek.oszk.hu/13700/13727>

Gubcsi Lajos: Bezár – (semper fidelis per se)
<http://mek.oszk.hu/13900/13930>

Gubcsi Lajos: Hazudj, s a bíró is megsegít – Jus gladii
Egy karaktergyilkosság története
Döbrögieknek
<http://mek.oszk.hu/10400/10408/>

Gubcsi Lajos: Jut eszembe... ami kimaradt
<http://mek.oszk.hu/12500/12529>

Gubcsi Lajos: JANUÁR – havi ciklus
<http://mek.oszk.hu/13600/13661>

Gubcsi Lajos: Kórpótlási jogüzérek - Szociokrimi
<http://mek.oszk.hu/12200/12291/>

Gubcsi Lajos: Leányálom
<http://mek.oszk.hu/12500/12519>

Gubcsi Lajos: 13 ördögi év – A máglyától Mohácsig
<http://mek.oszk.hu/12500/12518>

Gubcsi Lajos: 1514 – Magyar pokol (opera és rockdráma librettója)
<http://mek.oszk.hu/12300/12381/>

Gubcsi Lajos: A Magyar Művészetért – 25 éves gyermekem
<http://mek.oszk.hu/11200/11262/>

Gubcsi Lajos: Nyitott boríték
<http://mek.oszk.hu/10900/10946/>

Gubcsi Lajos: Őseink, gyermekeink
<http://mek.oszk.hu/10400/10409/>

Gubcsi Lajos: Felnőtt állatmesék
<http://mek.oszk.hu/10400/10407/>

Gubcsi Lajos: Hű szó, háborgó
<http://mek.oszk.hu/10400/10410/>

Gubcsi Lajos: Legényregény
<http://mek.oszk.hu/08600/08677>

Gubcsi Lajos: Korom Magyarország fölött - 2004-2010
<http://mek.oszk.hu/08400/08497/>

Gubcsi Lajos: Elég lett, ELÉGETT
<http://mek.oszk.hu/07700/07792/>

Gubcsi Lajos: Egy kun Budán és Pesten
<http://mek.oszk.hu/07700/07793/>

Gubcsi Lajos: Elég, ami ELÉG
<http://mek.oszk.hu/06600/06608/>

Gubcsi Lajos: IV. Üzenet Erdélyből
<http://mek.oszk.hu/03400/03498>

Gubcsi Lajos: Dallam az éjben
<http://mek.oszk.hu/05700/05773/>

Gubcsi Lajos: Ajánlott – Levelek Orbán Viktornak (részletek)
<http://mek.oszk.hu/05800/05833/>

Gubcsi Lajos: III. Üzenet a végekről – Délvidék
<http://mek.oszk.hu/03400/03497>

Gubcsi Lajos: A szabadság népe
<http://mek.oszk.hu/03400/03496>

Gubcsi Lajos: Az ég felé...
<http://mek.oszk.hu/03400/03499>

Gubcsi Lajos: Summa - 55 évem ha ha 110 lesz - Lírai regény
<http://www.mek.oszk.hu/02400/02426/>

Gubcsi Lajos - Gubcsi Anikó: A csillagokban Bubik István.
<http://www.mek.oszk.hu/02300/02355>

Gubcsi Lajos: I. Üzenet a végekről – Felvidék
<http://www.mek.oszk.hu/01900/01950>

Gubcsi Lajos: II. Üzenet a végekről – Kárpátalja
<http://www.mek.oszk.hu/02300/02324>

Gubcsi Lajos: Üzenet Erdélyből
<http://www.mek.oszk.hu/01600/01651>

Gubcsi Lajos: Az élet túlsó oldala
<http://www.mek.oszk.hu/01900/01947/>

Gubcsi Lajos: Jó kedvedben teremtettél...
<http://mek.oszk.hu/02500/02576>

Gubcsi Lajos: Istentelenül
<http://mek.oszk.hu/02500/02575>

Gubcsi Lajos: Haza szerelem
<http://mek.oszk.hu/02500/02574>

Gubcsi Anikó-Gubcsi Lajos: Aranykönyv - A Magyar Művészetért
<http://www.mek.oszk.hu/01700/01741>

Gubcsi Lajos: Posztumusz
<http://mek.oszk.hu/02700/02785>

Gubcsi Lajos: Magyar parasztság a Kárpát-medencében
<http://mek.oszk.hu/02500/02577>

Gubcsi Lajos: Valaki dobog a szívemen
<http://mek.oszk.hu/02500/02573>

Gubcsi Lajos: Szem, fényvesztés
<http://mek.oszk.hu/02500/02578>

Gubcsi Lajos: A kommunikáció napja 1998
<http://www.mek.oszk.hu/00100/00141>

Gubcsi Lajos: After the Bargain
<http://mek.oszk.hu/15000/15006/>

Gubcsi Lajos: 4 nap, amely megrengette az országot
<http://www.mek.oszk.hu/01500/01508>

Gubcsi Lajos: Four days that shook Hungary
<http://mek.oszk.hu/14600/14621/>

Gubcsi Lajos: Rész a Nagyfalon – Kína
<http://mek.oszk.hu/14600/14607/>

Gubcsi Lajos-Tarafás Imre: Das unsichtbare Geld
<http://mek.oszk.hu/14600/14618/>

Gubcsi Lajos-Tarafás Imre: A láthatatlan pénz
<http://www.mek.oszk.hu/02400/02442/>

Gubcsi Lajos szerkesztésében megjelent könyvek:

1000-1100 years ago – Hungary in the Carpathian Basin
<http://mek.oszk.hu/09100/09132>

1000-1100 évvel ezelőtt – Magyarország a Kárpát-medencében
<http://mek.oszk.hu/09100/09186>

From the Noon Bell to the Lads of Pest
<http://mek.oszk.hu/09400/09426>

A déli harangszótól a pesti srácokig

Gubcsi Lajos: For the Homeland onto Death

Gubcsi Lajos: A hazáért mindhalálíg

Zenés művek:

Gubcsi Lajos – Benkő László: Ismét Vereckénél – Rákóczi ballada

-DVD:

https://www.youtube.com/watch?v=p-ES82MZh_0

<https://www.youtube.com/watch?v=FmZ79vtXH7c>

-CD: <http://mek.oszk.hu/12500/12529/mp3/>

Ökrös Csaba – Gubcsi Lajos: 1514 – Magyar pokol (opera librettó szövege)

<http://mek.oszk.hu/12300/12381/>

Gubcsi Lajos-Nagy Tivadar-Role együttes: Dózsa – 1514, rockdráma